

BISTRITĚANUL GAVRIL BĂNULESCU-BODONI ÎN VIZIUNEA BASARABEANULUI ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

Un mare ierarh al istoriei vieții bisericești din Basarabia și al istoriei ecleziastice românești a fost, apodictic, Gavril Bănulescu-Bodoni. Ca mitropolit, el a fost, așa cum remarcă Antonie Plămădeală, „o personalitate controversată”¹, însă ca român și ca om de cultură a fost în mod cert un om la înălțimea vremii sale².

Năsăudeanul Iuliu Moșil, unul dintre marii bărbați români ai veacului trecut, într-un articol dedicat personajului exprimă și el sentimente asemănătoare.

Avînd în vedere calitățile multiple ale ierarhului, o multitudine de biografi și de istorici și-au concentrat atenția asupra lui. Între ei, la loc de cinste se găsește și basarabeanul devenit mai apoi mitropolit al Transilvaniei, Antonie Plămădeală, care, într-un fel este legat sufletește de bistrițeanul nostru, prin faptul că a studiat o perioadă la seminarul care îi poartă numele³, pe care și-l va aminti apoi cu drag toată viața⁴, și că a trăit sub înfrîurirea realizărilor sale în plan pastoral. Pentru acest fapt, precum și pentru faptul că, într-o manieră asemănătoare lui Gavril, Antonie a devenit mitropolitul unei regiuni străine originii lui⁵, și pentru frumusețea evocărilor sale, am considerat potrivit ca acest studiu să analizeze felul cum este creionat portretul mitropolitului bistrițean în opera mitropolitului basarabean.

Spre deosebire de alte personalități cărora le descoperă documente de arhivă, sau le dedică volume întregi, în cazul lui Gavril Bănulescu nu se întâmplă așa. Îl pomenește doar în opera sa, *Basarabia*, în prefața pe care o semnează volumului lui Boris Buzilă, în dialogurile biografice cu scop memorialistic⁶ și într-un interviu dat cu ocazia împlinirii vârstei de 70

de ani⁷, rezervîndu-i, în primul caz, un spațiu mai amplu, în care descrie viața și opera lui, iar în celelalte trei, referiri sporadice. Cu toate acestea, el reușește în câteva pagini să creioneze foarte clar portretul mitropolitului, accentuîndu-i calitățile și remarcîndu-i totodată și greșelile, ceea ce face descrierile lui speciale și unice.

Cea dintîi sursă ne prezintă așadar un profil bio-bibliografic. Mitropolitul oferă câteva date biografice despre el și remarcă popularitatea lui, reușind în câteva cuvinte să rezume principalele elemente biografice și să stabilească

originea celui prezentat.

Descrierea continuă în aceeași manieră galopantă, autorul comprimînd într-o manieră sistematică o multitudine de evenimente⁸.

Ierarhul accentuează faptul că mitropolitul Bodoni a avut parte de o educație bogată și variată.

Mitropolitul Antonie prezintă apoi cele două peregrinări între Iași și Poltava, care duc la remarcarea lui de către ruși și la hirotonirea lui:

„Fire nestatornică, a plecat la Seminarul din Poltava, dar a revenit după doi ani din nou la Iași. A plecat apoi iarăși la Poltava, fiind astfel remarcat de ruși. Aceștia fac ca în 1792 să fie hirotonit ca episcop de Bender și Akerman și vicar al exarhului pentru țările românești”⁹.

Așa începe cariera ecleziastică a viitorului ierarh și, deopotrivă, datorită intervenției țariste, „prologul ocupației rusești, seculare și bisericești, în Basarabia”¹⁰, după cum același autor se exprimă într-o prefață a unui volum de istorie bisericească¹¹. Din această postură, el va conduce efectiv Mitropolia Moldovei¹², la ordinul Ecaterinei a II-a.

Va urma apoi pentru ierarhul moldovean o perioadă petrecută pe scaunele episcopale rusești¹³, după care, între 1808-1810, va ajunge din nou în Moldova, ca exarh al sinodului rus¹⁴.

Această perioadă a fost așadar, pentru bistrițeanul nostru, una de ascensiune, de creștere¹⁵.

Viața lui Gavril Bănulescu, presărată cu atâtea plecări și reîntoarceri, va cunoaște și acum, pentru scurtă vreme, între 1810-1812, o scurtă revenire în țara lui dragă, din nou ca exarh, însă și pentru Muntenia, aceasta fiind a doua etapă a „prologului ocupației rusești”. Ulterior, după 1812, el nu va părăsi propriu-zis Moldova, rămânând în Basarabia, care însă, de această dată, nu va mai fi pământ românesc, ci va reveni rușilor. Va urma o nouă etapă, mai liniștită și bogată în realizări, în ciuda stăpînirii, ca mitropolit al provinciei mai-sus pomenite, din 1813 și pînă la moarte¹⁶. În tot timpul petrecut aici, el va ține legătura cu românii de dincoace de Prut¹⁷.

Meritele sale, cu preponderență în plan cultural și administrativ, datorate în parte și vremurilor de restriște, le remarcă și Antonie Plămădeală, care spune:

„Personalitate controversată, uneori sub aspre acuzații de trădare de neam, biografiile lui rețin însă cîteva fapte care îi arată și partea de lumină: a tipărit toate cărțile de slujbă în românește, unele traduse de el (*Liturghierul* din 1818), a organizat bine eparhia, a dotat-o cu tipografie și, îndeosebi, a înființat Seminarul teologic din Chișinău (1813), care va juca de-a lungul unei lungi perioade, pînă în 1918 și după aceea, pînă în 1944, rolul de pepinieră de preoți și laici de mare calitate”¹⁸.

O altă mare realizare a lui a fost tipărirea *Bibliei* de la Sankt Petersburg, în anul 1819, care se va regăsi în casele moldovenilor pînă în vremea copilăriei mitropolitului Antonie Plămădeală¹⁹.

Analizînd evocarea de față și celelalte momente în care mitropolitul Antonie îl evocă pe Gavril Bănulescu-Bodoni, observăm respectul pe care îl are față de acest bărbat mare, căruia îi recunoaște realizările și patriotismul. După cum însuși mărturisește, el păstrează amintirea care era comună seminariștilor din Chișinău:

„În amintirea seminariștilor din Chișinău, mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a rămas ca întemeietorul școlii lor, unică în felul ei, iar păcatele lui politice au fost atribuite vremurilor, conjuncturilor, el dovedindu-se, prin întemeierea Seminarului, pe care l-a dorit românesc, a nu-și fi uitat neamul și datoria față de el. Și faptul că i-a dat *Biblia* în românește, cîntărește cît multe din păcatele lui de pe celălalt talger al cîntarului”²⁰.

Note:

1. Antonie Plămădeală, *Basarabia*, Tipografia Eparhială, Sibiu, 2002, p. 103.
2. Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. V, Editura Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Bistrița-Năsăud, Bistrița, 1984, p. 215. Boris Buzilă, *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*, Editura Fundației Cultural Române, București, 1996, p. 24. Iuliu Moisil, *Gavril Bănulescu-Bodoni (1750-1812)*, în rev. „Arhiva Someșană”, anul XII, nr. 21, Năsăud, 1937, p. 697.
3. Teodor Virgolici, *Destinul mitropolitului cărturar Antonie Plămădeală*, în vol. „Basarabia”, Tipografia Eparhială, Sibiu, 2002, p. 9; Antonie Plămădeală, *Biserica în mers*, vol. I, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1999, p. 306.
4. Antonie Plămădeală, *Biserica în mers*, vol. II, Tipografia Eparhială, Sibiu, 1999, p. 17.
5. Lucru pe care Î.P.S. Antonie îl vede ca pe un schimb: „Ei bine, cînd m-am trezit eu mitropolit în Transilvania, mi-am zis în sinea mea – nu știu dacă am spus-o și public – dar mi-am zis: Dumnezeu m-a trimis aici în schimb. L-a trimis în Basarabia din Transilvania pe Gavril Bănulescu Bodoni și pe mine m-a trimis în schimb, să fac și eu ceea ce a făcut el acolo”; Valeriu Dăescu, *La 70 de ani*, în vol. *Biserica în mers*, vol. II, Tipografia Eparhială, Sibiu, 1999, p. 237.
6. Antonie Plămădeală, *Amintirile mitropolitului Antonie Plămădeală, convorbiri cu Dragoș ?euleanu și Carmen Dumitru*, Editura Cum, București, 1999.
7. Valeriu Dăescu, *art. cit.*, p. 235-242.
8. Antonie Plămădeală, *Basarabia, op. cit.*, p. 103.
9. *Ibidem*, p. 103.
10. Care, datorită împrejurărilor sorții începea cu un bistrițean și pe care, același biograf o vedea ca pe o conjunctură fericită; Adrian Popescu, *Biserica Ortodoxă între erezie și unitate*, în vol. *Biserica în mers*, vol. I, Tipografia Eparhială, Sibiu, 1999, p. 258.
11. Idem, *Cuvînt înainte*, în vol. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*, Editura Fundației Cultural Române, București, 1996, p. 6.
12. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române, pentru Seminariile Teologice Liceale*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, p. 402.
13. Cu toate acestea, „în slăvitul scaun al Kievului rămîne ceva mai mult de trei ani”, iar apoi: „a fost membru de frunte al Sinodului, i s-a conferit cea mai înaltă decorație: Ordinul „Sf. Andrei, clasa I, cu briliante”. *Ibidem*, p. 27.
14. Antonie Plămădeală, *Basarabia, op. cit.*, p. 103.
15. Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 214.
16. Antonie Plămădeală, *Basarabia, op. cit.*, p. 103. Cf. Iuliu Moisil, *art. cit.*, p. 698.
17. ***, *Enciclopedia Română*, Editura Minerva, Cluj-Napoca, 1921, p. 14.
18. Antonie Plămădeală, *Basarabia, op. cit.*, p. 103-104.
19. *Ibidem*, p. 104.
20. *Ibidem*, p. 104.